

Tips voor scholen met anderstalige nieuwkomers of NT2-leerlingen bij het werken met Veilig leren lezen

Kinderen die de Nederlandse taal nog niet machtig zijn, net zijn aangekomen in Nederland/ België (anderstalige nieuwkomers (AN)) of zijn opgegroeid in een anderstalige omgeving, kunnen problemen ervaren bij het volgen van de lessen van de methode Veilig leren lezen. Hun woordenschat is van een heel ander niveau dan die van de Nederlandstalige kinderen of is zelfs bijna nihil! Kinderen die nog maar kort in Nederland of België zijn, hebben vaak wel een korte opvang gekregen in een aparte setting, maar bij een start in het reguliere onderwijs lopen ze alsnog tegen een grote taalbarrière aan. De klanken bij bepaalde letters zijn anders, sommige klanken kennen ze niet en kunnen ze zelfs heel moeilijk uitspreken. En bij het maken van opdrachten lopen ze tegen het probleem aan dat ze de plaatjes die daarin gebruikt worden niet kunnen benoemen. In dit artikel proberen we een aantal tips te geven die helpen in het onderwijs aan groepen waarin kinderen zitten uit deze specifieke doelgroep. Het is geen beschrijving van een gebruik van de methode voor een homogene groep AN-leerlingen. Die aanpak is immers veel intensiever en vraagt om een uitgebreidere aanpassing dan we in dit artikel voor ogen hebben. We richten ons hierbij op aanpassingen van de methode in groep 3/ leerjaar 1 in de reguliere lessen van de methode, maar het is natuurlijk niet ondenkbaar dat verschillende tips ook bruikbaar zijn bij onderwijs aan kinderen die ouder zijn.

Susan van der Linden

Thema, woordenschat en ankerverhaal

In elke kern staat een thema centraal. Het thema wordt met behulp van het ankerverhaal geïntroduceerd. De ankerverhalen zouden met eenvoudigere woorden toegankelijker kunnen zijn voor deze doelgroep. We hebben echter bewust niet voor deze insteek gekozen, omdat rijke teksten juist een voorwaarde zijn om kinderen een ervarings- en taalbasis mee te geven en hen ook vertrouwd te maken met taalnuances. Zo zouden we dus andere kinderen en ook deze kinderen op termijn tekortdoen. Vandaar de volgende tips om, op basis van de onderwijsbehoeften en mogelijkheden van de AN-leerlingen, aanpassingen te doen bij het presenteren van het ankerverhaal en thema.

Start elke kern vanuit een algemene oriëntatie op het thema en het ankerverhaal. In de handleidingen wordt aan het eind van elke kern bij 'voorbereiding op kern x' een beschrijving gegeven van het preteachen van het ankerverhaal van de volgende kern. Dit kan echter uitgebreid worden met een aangepaste aanpak van het presenteren van het ankerverhaal op lesdag 1 en 2 van de nieuwe kern:

Dag 1

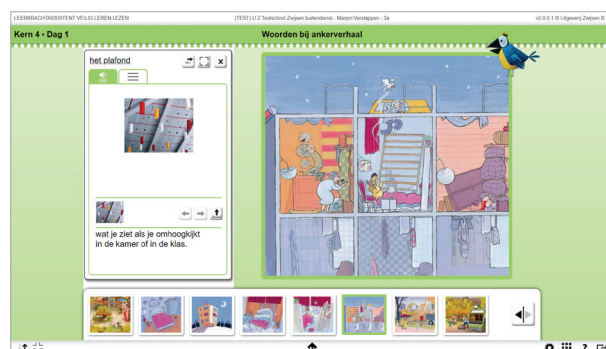
- Bekijk samen het boek, de illustraties, de omgeving waarin het verhaal zich afspeelt en praat eventueel over eigen ervaringen daarbij.
- Vertel het verhaal met eenvoudige woorden, interactief: wijs aan, beeld uit en zoek eenvoudige synoniemen.

Dag 2

- Lees het ankerverhaal langzaam voor. Beeld tijdens het voorlezen zoveel mogelijk uit. Wijs woorden op het juiste moment aan op de prenten of met behulp van de concrete voorwerpen. Gebruik ook houding en mimiek om de ervaringen en gevoelens van de hoofdpersonages te ondersteunen. Zoek eenvoudige synoniemen om bepaalde begrippen te verduidelijken.
- Bespreek met de kinderen in korte en eenvoudige zinnen de verhaallijn en kies enkele woorden die herkenbaar zijn vanuit passages in het verhaal. Bespreek de betekenis van die woorden.

Vanuit het ankerverhaal is een pakket woorden samengesteld waarmee in deze kern woordenschatoefeningen worden gedaan. Het pakket omvat verhaalwoorden (woorden die in het ankerverhaal voorkomen) en themawoorden. Het pakket is samengesteld op basis van de woordenschatbehoefte van een gemiddeld kind in Nederland en België. Bekijken we dit met de bril van een neveninstromer, dan zouden ook andere woorden dit pakket kunnen vullen. Kijk bij elke kern welke woorden zeker tot de basiskennis van een leerling moeten behoren en besteed extra aandacht aan die woorden. De Basiswoordenlijst Amsterdamse Kleuters (BAK) is een goede bron. Kies hoogfrequente en vooral thematische woorden als doelwoorden voor de lagere niveaus (de andere kinderen kunnen werken met alle woorden). Let bij die keuze erop dat niet alleen zelfstandige naamwoorden en concrete begrippen onder de aandacht worden gebracht maar ook andere woorden zoals 'altijd' en 'langzaam'. Kies in eerste instantie uit de woorden van de woordenlijst bij elke kern. Daarvan zijn immers afbeeldingen beschikbaar en deze woorden kunnen op het digibord worden gepresenteerd. Bespreek daarbij

ook altijd de functionele context van de woorden, door bijvoorbeeld terug te grijpen naar hun rol in het ankerverhaal (meteen bij de afbeeldingen beschikbaar). Dit zorgt voor een beter begrip van de woorden en van het verhaal. In de 'Extra stertijd woordenschat' staan extra oefeningen beschreven. Dagelijks korte momenten met extra aandacht voor woordenschat zijn voor deze kinderen nodig. Uiteraard kan deze oefening worden aangepast aan de specifieke woordenschatbehoefte van deze kinderen.

Technisch lezen en spelling

Klanken en letters

Tijdens de basisles worden in de kernen Start tot en met kern 6 alle letters geleerd. Anderstalige kinderen hebben vaak moeite met het uitspreken van klanken die ze in hun eigen taal niet kennen. Ook het uitluisteren van die klanken in een woord kan problemen opleveren, omdat ze de kleine klankverschillen tussen bijvoorbeeld /ui/ en /eu/, /e/ en /i/ of /a/ en /aa/ moeilijk herkennen. Het is daarom belangrijk om extra aandacht te besteden aan het alzijdig verkennen van de letter. In elk geval moet gestart worden vanuit de klank omdat kinderen bekend zijn met klanken in woorden voordat ze leren lezen. Vertrek dus bij anderstalige nieuwkomers vanuit de klank met focus op nazeggen, articuleren en voelen hoe je de klank uitspreekt.

Daarbij is het herhaald kijken naar letterfilmpjes en daarbij actief meedoen (uitspreken, voelen) ook heel helpend.

Kinderen die in de eigen taal ook al hebben leren lezen kunnen ook problemen krijgen met het verschil in uitspraak van bepaalde letters in de eigen taal en in de Nederlandse taal. Het is goed om te inventariseren welke letters daarbij specifiek problemen opleveren.

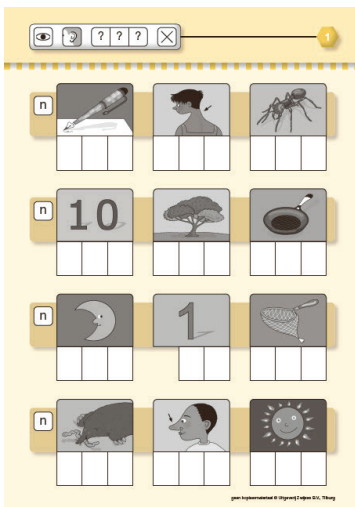
Kinderen die al een start hebben gemaakt met het leren lezen en schrijven in een ander schriftsysteem hebben bovendien extra aandacht nodig bij het verkennen van de vorm van letters.

Opdrachten zelfstandig verwerken

Heeft de leerling nog niet eerder leeservaring of letterkennis opgedaan, dan kan deze leerling natuurlijk gewoon intensief met de instructie in de lessen meedoen. Bij het zelfstandig verwerken van de taken in het werkboekje steekt een ander probleem de kop op: het juist benoemen van de plaatjes in de werkboekjes kan problemen opleveren voor anderstalige nieuwkomers. Het is belangrijk om in die situatie het leerdoel duidelijk centraal te stellen en voor drempels in die verkenningstocht oplossingen te bedenken. Zo is bij het uitluisteren van een klank in een woord het belangrijkste doel de klankherkenning en de klankpositie van die klank in een woord. Het kind mag dan wel geholpen worden in het benoemen van het plaatje waarbij die oefening gedaan wordt, het moet echter zelf de klank en de klankpositie aangeven.

Om ervoor te zorgen dat in deze situatie ook anderstalige kinderen zelfstandig kunnen werken, kunt u hen koppelen aan een taalmaatje dat geleerd heeft hoe te helpen in deze situaties.

Opdrachten voor begrijpend lezen worden altijd onder begeleiding van een ondersteuner/leerkracht gemaakt.

Bij oefeningen rondom de klankpositie mag het taalmaatje het woord benoemen.

Werkwijze voor het taalmaatje:

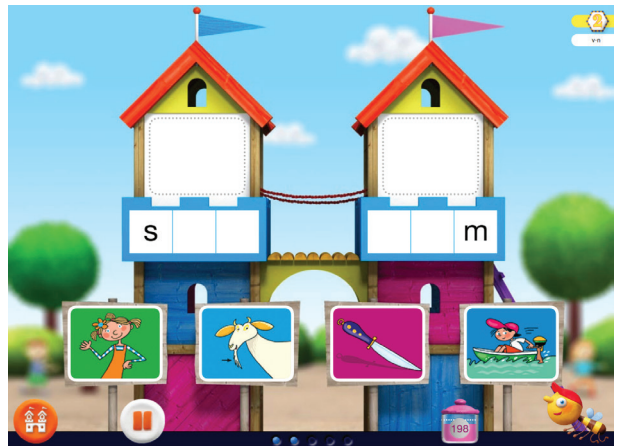
Koppel een Nederlandstalig kind als taalmaatje aan een anderstalig kind. Leer de Nederlandse leerling de volgende werkwijze:

- bij het zoeken naar de klankpositie van een letter mag het taalmaatje alleen het woord van een plaatje benoemen. Het zoeken naar de klankpositie van een letter of het aankruisen van het juiste woord bij een plaatje moet het anderstalige kind daarna zelf doen.

- Bij het schrijven van een juist woord bij een plaatje (dicteeopdrachten) mag het taalmaatje de woorden wel zeggen, maar niet hakken of letters voorzeggen. De anderstalige leerling schrijft de woorden daarna zelf op.

Oefenen met software

Bedenk dat vergelijkbare oefeningen van het werkboekje voorkomen in de software. Daar kunnen kinderen gebruik maken van een voice-over bij elk plaatje. Zo kan een anderstalig kind ook zonder taalmaatje opdrachten maken. Door het kind de ster-aanpak toe te wijzen krijgt het extra oefeningen voor auditieve analyse en synthese en letterkennis.

Door de voice-over in de software kunnen ook anderstalige kinderen er zelfstandig mee oefenen.

Veilig en vlot:

- Laat de kinderen in tweetallen oefenen: het Nederlandstalige kind leest het woord voor: het anderstalig kind herhaalt het woord waarbij extra gelet moet worden op de juiste uitspraak. Kinderen kunnen elkaar heel goed coachen!
- Om ervoor te zorgen dat ook de anderstalige leerling een woord eerst zelf leest kan het taalmaatje ook fungeren als echo: dus de leerling leest, het taalmaatje herhaalt met juiste uitspraak, de leerling herhaalt opnieuw.

Veilig gespeld:

- De kinderen oefenen eerst de woorden totdat ze de plaatjes juist kunnen benoemen: het maatje leest elk woord eerst goed voor. De anderstalige leerling zegt het woord na, waarbij het maatje let op de juiste uitspraak. Daarna leest de anderstalige leerling alle woorden waarbij opnieuw gelet wordt op de uitspraak. Vervolgens dicteert het taalmaatje terwijl de ander de plaatjes ziet.
- Tot slot leest de anderstalige leerling alle woorden. Bij het herhalen van het woord en herlezen ontdekt het anderstalige kind eventueel gemaakte foutjes vaak zelf. Het taalmaatje helpt hierbij, controleert mede de uitspraak en samen kijken ze het werk na.

Integratieles lezen:

Net als het maken van de opdrachten van begrijpend lezen kan het lezen van een tekst in een leesboekje het best gebeuren onder begeleiding. Die kan door de leerkracht zelf worden gegeven, door een ondersteuner of een tutor. Voorwaarde is wel, dat die persoon goed Nederlands spreekt en bovendien de betekenis van elke zin of elk stukje tekst goed kan uitleggen. Daarbij helpen de volgende tips:

- Kijk voor het lezen eerst naar de afbeeldingen en bespreek ze.
- Benoem daarbij woorden die later in de tekst een rol spelen.
- Maak korte zinnen die kernachtig zijn voor de tekst of die aansluiten bij de afbeelding bij de tekst.
- Lees de tekst voor en bespreek de betekenis van elke zin.
- Lees de tekst in koor met de leerling.
- Stel vragen over de inhoud waarvan het antwoord in de tekst te vinden is.

Deze werkwijze kan worden uitgevoerd tijdens de integratieles waarin de overige kinderen lezen met een leesmaatje. Het kan ook worden gedaan met de hele groep, als dit een groep is waarin bijna uitsluitend taalzwakke kinderen zitten.

Talensensibilisering

Het is belangrijk dat anderstalige nieuwkomers met andere culturen en met een andere moedertaal dan het Nederlands zich thuis voelen in de groep. Zij moeten zeker niet het idee krijgen dat hun eerste taal onbelangrijk of minderwaardig is. Kinderen kunnen zich daardoor onzeker en onveilig voelen en zelfs minderwaardigheidsgevoelens ontwikkelen of faalangst. Het is dus belangrijk

dat kinderen voelen dat er waardering is voor hun moedertaal en hun cultuur. Talensensibiliserende momenten kunnen een bijdrage leveren aan het welbevinden van tweedetaalleerders en bovendien het begrip van eerstetaalleerders voor hun anderstalige klasgenootjes vergroten.

Neveninstroom van oudere leerlingen

Leerlingen die ouder zijn en in de eigen taal al hebben leren lezen, kunnen met behulp van de methode Veilig leren lezen geholpen worden in het aanleren van de juiste uitspraak van letters in het Nederlands. Voor die leerlingen is het goed om vooraf te inventariseren welke letters ze juist uitspreken en welke klanken moeilijk zijn. Dat kan met behulp van een letterblad (voor in elk werkboekje te vinden). Het fijne van dat letterblad is, dat de letters daar geordend zijn in families waardoor de eigenheid van de klank benadrukt wordt: korte klinker, lange klinker, tweetekenklinker, medeklinker.

Daarnaast is het goed om die letters meteen te gebruiken in woorden. Voor die kinderen kan een blad helpen waarbij voor elke letter een hoogfrequent, klankzuiver woord staat. Dit kunnen de wandplaten zijn van Veilig leren lezen. De wandplaten van Veilig leren lezen bouwen per afbeelding de uitspraak van de klanken in woorden stap voor stap op. Elk nieuw woord introduceert immers een nieuwe letter met een nieuwe klank. Als er geen plek is voor de wandplaten kan een poster met een overzicht van alle wandplaatwoorden ook helpen. Het herhaald bekijken van de letterfilmpjes en daarbij actief meedoen ondersteunt eveneens dit leerproces. De pagina's van Veilig & vlot kern 1 - 6 waarop een nieuwe letter wordt geïntroduceerd geven ook heel concreet woorden om te oefenen. En verder helpen natuurlijk bovenstaande tips ook voor deze doelgroep.

Foto's: Renate Reitler en Shutterstock